

LIGA ROMÂNĂ

REVISTĂ SĂPTĂMÎNALĂ

PENTRU

INTERESELE UNITĂȚII CULTURALE A TUTUROR ROMÂNILOR

APARE ÎN FIE-CARE DUMINECĂ

Anul III. — No. 21

24 Maiu, 1898.

CONGRESUL LIGII

Cstăzi se va întruni Congresul anual al Ligii spre a lua cunoștință despre mersul societății noastre și spre a hotărî măsurile necesare unei dezvoltări puternice a Ligii Culturale, dezvoltare pe care toți Ligiștii și toți oamenii de bine o doresc și ar voi s'o vază realizându-se cât mai curînd.

Toți dorim și trebuie să dorim consolidarea și prosperitatea Ligii, pentru-că mai ales azi cu toții vom fi convinși, că în chestiunea națională nu luptele noastre militante de partid, ci numai Liga poate, sau mai bine zis, ar putea, săvîrși fapte mari și bune.

În anii din urmă s'a dovedit pînă la evidență, că partidele noastre nu pot și nu ar trebui să facă din chestiunea națională o armă de luptă. S'a dovedit că, cel puțin de-ocamdată, partidele noastre, chiar avînd bunăvoință, nu pot să înainteze această mare cauză. Pot însă, prin ciocnirea patimilor lor, să o învenineze și să țină pe loc pe toți aceia cari ar voi și ar putea să facă bine cauzei. Ar fi timpul suprem să luăm și noi învățătură din întîmplările ce s'au suc-

cedat în ultimii ani și să înțelegem, că toți, din ori-ce partid, politic am face de altcum parte, trebuie să ne dăm mîinile și să ne grupăm în jurul Ligii Culturale, să o înaintăm pe toate căile posibile și să o ridicăm la înălțimea de putere și de prestigiu pe care ea trebuie să le aibă ca să poată răspunde chemării ce are.

Și Liga trecut-a printr'o criză. Dar ea s'a recules repede, pentru-că a fost și este în Ligă un mănunchiu de oameni, un număr de *bărbați* cari știu să-și calce pe inimă, căci văd departe în viitor și se știu ridica pe deasupra mizeriilor trecătoare. Acești oameni au aplanat conflictul ce se ivise acum doi ani între ei, s'au abținut cu bărbătească judecată și energie de la ori-ce politică militantă pe tărîmul național și în sînul Ligii, și au reușit ast-fel să salveze această patriotică și azi indispensabila instituțiune culturală și s'o îndrumeze pe calea ce cu siguranță o va duce la țintă, dacă noi cei-lalți cari dorim *sincer* întărirea Ligii, vom pune și noi mintea și obolul nostru în acest interes.

Congresul e aci. Să discutăm puțin și demn, și să făptuim mult și spor-

nic. Să ne dăm mâna de a sparge un nou și puternic curent mișcării naționale și putem fi siguri, că Liga abia de aci înainte *va fi* ceea-ce fi-care suflet românesc vrea ca ea să fie.

Salutăm pe delegații Secțiunilor cu frățescă dragoste, și dorim ca acest congres să însemneze începutul unei epoce de renaștere și de reală prosperitate a Ligii și prin ea d e i s b î n d ă în cauza națională.

Coriolan.

AMINTIRI DIN ANII 1848—49

(Urmare și fine)

Două săptămâni înainte de Crăciun, de odată se lăți vestea îngrozitoare, că armata împărătească a fost bătută de trupele ungurești comandate de generalul polon Iosif Bem.

Intr'adevăr ne-am și pomenit în cap de noapte că sosesc acasă Dionisie Velle, Vasile Topan, Simeon Peteanu și alți lăncier.

Ziua, noaptea, treceau pe la noi și printre hotare, strecurându-se spre valea Someșului, cete de soldați, pedestri, artilerie, cavalerie și glotași de ai lui Florea, toți zdrobiți de ger și de osteneală.

Se spunea, că armata ungurească intrase în Cluj și caută să taie retragerea trupelor lui Urban și a gloatelor conduse de prefectul Florea.

Intrebat fiind asupra celor petrecute, Velle spunea, că aflindu-se în fața Ungurilor concentrați la Simleu și la Sibou în ziua de 19 Dec. st n. avură o mică ciocnire; a doua zi Ungurii venind cu puteri îndoite, îi atacară la satul Surduc, de unde fură respinși spre Sorban, astfel că atît trupele împărătești cît și glotașii fură nevoiți a se retrage dinaintea puterii superioare.

IV

După retragerea trupelor împărătești, zile de amare suferințe așteptau pe Români. Ei rămaseră fără de nici un scut, pradă lăcomiei și neomeniei cetelor de voluntari unguri.

Bătrînul meu părinte văzînd pericolul la care erau expuși Dionisie Velle, Simeon Peteanu și Vasile Topan, îi chemă ca să se sfătuească asupra mijloacelor de scăpare, pentru că Ungurii de și ocupaseră Clujul și tot drumul mare pînă spre Gherla, de altă parte se aflau în timp de iarnă, încît era greu de a găsi un adăpost sigur.

Tînărul Peteanu se hotărî ca să străbată cordonul Ungurilor și astfel să se retragă cu trupele lui Urban; iar Velle și Topan legați prin familie și interese, hotărîră să rămînă acasă.

A doua noapte după trecerea trupelor împărătești prin hotarul Feiurdului, bătrînul Macarie și fiul său travestiți în haine sdrențăroase, luară cite o baniță de păpușoiu în spinare și apucară drumul spre locul numit Coadă Teleacului dar aci o patrulă de husari Kosuthiani îi opri întrebîndu-i cine sunt și unde merg?

Tînărul Peteanu, care avea o față foarte brună și părul creț, încît așa cum era îmbrăcat, ori cine îl putea lua drept un Țigan, răspunse cu intonație țigănească, că sunt oameni săraci și merg la moară la Nemeș-Iuc. Atunci unul din husari crezînd că într'adevăr are a face cu niște Țigani, îi trase una cu latul sabiei peste spate și le dete drumul.

Ei cum intrară în crîngul Someșului, aruncară sacii cu păpușoiul. Tînărul Simeon luînd-și rămas bun dela tatăl său, trecu Someșul între Jucuri, (Jucul de sus și Jucul de Jos) și ajungînd pe Urban trecu cu el în Bucovina, iar bătrînul se întoarse acasă.

Posițiunea vărului Vasile Topan nu era atît de grea, intru cît el în toată expedițiunea avusese un rol foarte secundar, de

aceea nu lua nici o precauțiune contra unei eventuale urmăriri din partea Ungurilor, dar cumnatul Velle era foarte îngrijat, de oare-ce el ca tribun însărcinat cu aprovizionarea lăncerilor, în multe comune pășise cu toată energia, făcând rechizițiuni de produse și de vite, el dar trebuia să se retragă dinaintea furiei guvernului unguresc.

Era o iarnă foarte grea, zăpada groasă acoperise pământul. Intr'o seară, după ce cite-va zile stătuse ascuns, îmbrăcându-se bine de iarnă, cu cisme lungi pînă din sus de genunchi, cu un cojocel scurt, pe deasupra cu o blană lungă pînă în pământ, puse la briu două pistoale încărcate, luă o pușcă cu două țevi și astfel înarmat se retrase la prisaca tatălui meu între hotare.

Aci stătu el pînă în Februarie 1849. Mînca ce găsea la bietul prisăcar. Din cînd în cînd noaptea prin întuneric și pe ger cumplit venea tiptil strecurîndu-se pe lingă garduri pînă acasă.

Cum intra, lua soba în brațe, căci era amortit de frig, mînca, își mai desmierda copilașul și de către ziuă pleca îndărăt la pădure.

Această îndrăsneală însă era să-l coste viața. Preotul reformat împreună cu alți cîți-va Unguri, spionau tot ce se petrecea în comună. La început credeau că tribunii noștri fugiseră cu Urban, dar ori cît de secret voia tatăl meu să țină prezența lui Velle, unii din servitorii cari îl văzuse venind și plecînd, lățiră vorba prin sat că este acasă.

Ungurii din Cluj se pregăteau la o vînațoare generală contra inteligenții române. Trupele cele mai puțin disciplinate de voluntari de prin Bihor (Crișana) numiți în deridare *găinari*, erau la dispoziția lor.

Familia noastră foarte îngrijată din zi în zi, se aștepta la vre-o nenorocire.

Intr'o Joi seară, după cină, tatăl meu se duse la un sătean, pe care îl însărci-

nase ca să i cumpere cite ceva dela Cluj și se afle ce se mai petrece p'acolo:

Un bătrîn croitor care fusese ostaș, cosea pentru frate-meu și pentru mine niște haine de șaiac. Noi ședeam în jurul lui ascultîndu-i povestile, unele îngrozitoare, altele hazlii, din răsboalele la cari luase parte.

După trecere de cît-va timp intră în casă cumnatul Velle cu blana lui pînă în pământ, cu mustățile înghețate încît se părea că este altă dihanie. După ce îmbrățișă pe soție și pe copilașul său, rezimă pușca de perete și se așază lingă sobă.

Pe cînd soră-mea se gătea ca să-i pună ceva de mîncare, de odată intrară în casă cinci voluntari (*găinari*) ungurești.

Doi dintre ei se postară drept la masă lingă noi și ridicînd cocoșele, îndreptară armele spre cumnatul Velle, doi rămaseră la ușe în aceiași pozițiune, iar al cincilea, care purta o pălărie rotundă cu panglice tricolore ungurești ce-i atirnau pe spate, scoase sabia și se îndrepta spre Velle.

O tăcere mormîntală se făcu în casă, croitorul înmărmurise cu foarfecele în mină, noi uimiți înholbarăm ochii la scena ce se desfășura înaintea noastră. Velle încremenise.

Căpitanul trupei, se adresă lui Velle în cea mai curată românească cu aceste cuvinte :

Frate Dionisie, am venit să te iau la Cluj, ca acolo înaintea tribunalului să te justifici pentru faptele tale.

Velle întrebă: *Dar ce am făcut eu?* Căpitanul răspunse: *Tu ai luat turmele de vite și le-ai dus la armată.*

Velle zise: *Așa este, dar eu am lucrat din porunca celor mai mari, cum lucrezi și d-ta, altfel aș fi fost împușcat dacă n'aș fi ascultat.*

Căpitanul ripostă: *Ai dreptate, dar vino cu mine la Cluj și te vei justifica acolo.*

Pe cînd conversația urma astfel, sora

mea care la început incremenise, se desmetici și aruncînd băiatul pe un pat, eși repede și se făcu nevăzută.

Căpitanul luă un scaun, se așeză și el la foc ca să se încălzească, conversînd înainte cu Velle, care îl rugă să aștepte puțin pînă ce va veni acasă tatăl meu.

Așteptară ca o jumătate de ceas, dar nu venea nici sora nici tatăl, atunci căpitanul se sculă repede și punînd mîna pe pușca lui Velle ordonă să iasă.

Eșirăm cu toții afară. În momentul cînd eșirăm din balcon sosi și tatăl meu cu sora care și de frig și de spaimă tremura ca varga.

Convoiu întreg se opri în fața casei. Tatăl meu se adresă căpitanului în limba ungurească, întrebîndu-l despre mijlocirea ce are și aflînd cum stă lucrul, după multă stăruință și rugămînti zadarnice îl luă la o parte. Ce vor fi vorbit nu știu, dar am văzut că voluntarii cari impresurau pe Velle de odată se grupară în jurul căpitanului.

Velle care rămase singur ținînd pe sora mea de mîna de odată trecu ca o săgeată pe dinaintea noastră și dispăru în dosul caselor. În acelaș moment căpitanul comandă: *Foc!!!* Urmară șase detunături, dar Velle apucase deja printre clăile de fin și de paie spre ocolul vitelor.

În momentul acela apărură din stradă alți opt voluntari, cari stătuseră ascunși după gard; era o zăpăceală nespūsă între dinșii, alergau în dreapta și în stînga, dar în zadar, Velle scăpase.

Inversunați că le-a scăpat vînatul din palmă, se întoarseră la tatăl meu care rămase uimit în zăpadă, îl înhățară și dîndu-i cîte-va paturi de pușcă, cerură să le aducă numai de cît pe tilharul de Velle, altfel va fi împușcat.

Bătrînul meu părinte răspunse, că nu dînsul este de vină, că a scăpat din mînile lor; le promitea tot ce are bani, vite, numai să-i cruce viața.—Promisiunea le plăcu.

Căpitanul și cîți-va voluntari intrînd în casă cu tatal meu, luară vre-o 4.000 de fiorini în bani Kosuthiani, apoi merseră la grajduri, scoaseră un armăsar, și vre-o șease cai mai buni, puseră pe un cal și blana cea mare a lui Velle și plecară de la noi promițînd, că vor veni cu altă ocașiune.

După plecarea bașbuzucilor ungurești noi toți ai familiei nu ne puteam reveni în fire dintr'o spaimă atît de mare. Sora mea cu deosebire era atît de abătută, încît vorbele ei nu mai aveau nici un șir, se părea că și-a pierdut mințile; își chema bărbatul într'una, voia să plece ca să-l caute.

Tatăl meu amărit pînă în suflet, își frîngea mînile, căuta să o liniștească, să o convingă că Velle a scăpat, și de sigur ori în noaptea aceea, ori a doua zi se va întoarce. Era o scenă sfișietoare, noi frații și toți ai casei plîngeam. Bătrînul croitor cu lacrămile în ochi plecă să ne aducă vre-o veste. Intr'un tîrziu ne culcarăm, dar nimene nu închise ochii. Auziam din cînd în cînd, suspinele înăbușite ale surorii, și oftările părintelui meu.

Pe la cîntatul cocoșilor despre ziuă, se auzi o bătae ușoară la fereastră, tatăl meu sări repede și întrebă, unde este?

O voce răspunse: «*Eu Rațiu dela vie; deschideți, că vă aduc o veste bună*»

Ne scularăm cu toții, sora aprinse lumina, iar tatăl meu deschise ușa dela sală.

Bătrînul Rațiu intrînd în cameră zise: *Am venit să vă spun, că d l Velle se află bine sănătos, la mine la vie, și dorește să vorbească cu d-ta d-le părinte.*

Tatăl meu se îmbracă repede și merse cu Rațiu.

În ziua aceea nu se făcu nimic, decît observam oare-cari pregătiri din partea surorii. Noaptea tîrziu Velle veni acasă, își luă rămas bun dela toți, se înarmase și încălecînd pe un cal ager de picioare, plecă din Feiurd.

Pe același timp cetele de voluntari se revărsase și prin alte sate prădînd și împușcînd oameni nevinovați. Astfel o trupă de găinari intrînd în comuna Jucul de Sus pe Someș, unde era primar M. Sabur, un român bogat, și foarte lăudat chiar de proprietarii unguri, după ce prădă satul luă cu forța pe primar, îl duse pînă afară în sat, și acolo îl împușcară. Cînd îl aduse familia se constată că acei nemernici găinari trăsese șeapte gloanțe într'insul.

V.

Prin postul mare altă trupă de voluntari calcă comuna noastră.

Ei impresurară casa noastră și biserica, căutară arme peste tot locul, pînă și prin altar, și prin podul bisericii, dar nu găsiră nimic, apoi inundară satul, și adunară toate lăncile și coasele oamenilor. Însă românii aflaseră la Cluj despre această mișcare a ungarilor, și îngropaseră mai toate armele și tot ce aveau mai bun pentru că acolo, trupe neregulate prădau casele și luau cu sine tot ce găseau mai bun.

Mulți din săteni luară ghionturi și paturi de puști; Vasile Topan, fostul adjutant al lui Velle fu crunt bătut, un găinar dete cu baioneta să-l străpungă, și dacă nu s'ar fi apărat cu o cofă ce avea în mînă, prin care pătrunse baioneta, ar fi rămas mort.

După depărtarea acestora picior de voluntar nu mai calcă prin comuna noastră.

Populațiunea românească mai cu seamă cea din jurul Clujului trăia în cea mai mare nesiguranță. Cu toate aceste sosind primăvara anului 1849, eșia la munca cîmpului. ara, semăna ca și în timp de pace.

Intr'adevăr armatele ungurești se retrăsesese din părțile Someșului spre hotarele Țărilor-Romănesci, de oare-ce se lățise vestea că Rușii au să intre în țară pentru ca să pună capăt revoluțiunii ungurești.

Prin luna Iulie în curtea noastră domnia o activitate febrilă, de o parte se mai con-

tinua secerișul de altă parte secările și grînele secerate se transportau acasă în stoguri împrejurul șuurilor, femeile abia dovedeau să gătească hrana muncitorilor.

Intr'o zi pe cînd se cocia un cuptor de pîne, eu adusesem cîți-va păpuși în lapte ca să-i coc la grătarul din cuptor. Sora era foarte ocupată, nepoțelul plîngea; l'am luat în brațe ca să-l demenesc cu un păpușoiu copt. Atunci el începu a striga tata! tata! arătînd spre ușa dela podul casei, în acel moment auzii pași în pod, fără zăbavă mă urc pe scara și văd pe Cumnatul Velle gata să primească păpușoiul din mîna copilășului, dar observîndu-mă repede se retrase.

Mirat de această vedenie am scoborit scara și am eșit dînd copilășul sorei, care tocmai intra.

După un sfert de oră sora veni la mine, și cu lacrimi în ochi mă rugă să nu spui nimănui ce am văzut. Dar tata știe? Nu, răspunse, dar să nu spui nici tatei. Am promis cu jurămînt că voi tăcea.

De aci înainte eu și sora zilnic eram preocupați ca să acoperim prezența cumnatului. Mîncarea și tot ce-i trebuia i le duceam în podul casei, dacă trebuia căutat ceva prin pod mă urcam sau eu sau sora. Grijea ce o duceam era o tortură și pentru mine și pentru sora mea.

Cu toate precauțiunile luate de noi, nu puturăm împedica, să nu fie trădat de micul copil unei servitoare.

Afînd de aceasta și temîndu-ne ca să nu lățească vorba, ne hotărîrăm a comunica totul părintelui nostru, pentru-că astfel să putem lucra cu toții pentru împedizarea vre-unei nenorociri.

Cu promisiuni și daruri răușirăm a ține lucrul secret pînă prin August cînd Rușii intrară în Ardeal, și bătînd trupele unguresci începură a înainta victorioși spre Cluj.

Atunci ne mai avînd teamă de nici un pericol, Velle se dete jos din podul casei

și se prezentă sătenilor. Spre bucuria tuturor, că a scăpat cu viață.

Atunci ne spuse el, cum a stat toată iarna ascuns la fratele său în comuna Stoiana; cum cete de unguri au venit și pe acolo, și abia a scăpat într'o pădure seculară, cum în primăvară, când oștirile ungurești înaintase spre Bistrița, a venit la o soră a sa în comuna Velasut travestit în haine țărănești, și trimițând un argat a înștiințat pe sora mea, cu care fără știrea tatălui meu avu o întâlnire, la o altă soră în comuna Borse, unde făcură planul de a veni acasă.

Cum în fine de teamă ca să nu fie recunoscut, plecă iarăși la Stoiana, de unde pe la finele lunii Iunie împins de un dar invincibil de a-și revedea nevasta și copilul își puse viața în pericol de veni acasă.

Prin luna August, după intrarea oștirilor muscălești, se întoarse acasă și Simeon Peteanu, care pribegise prin Bucovina și prin Moldova. Bucuria bătrînului Macarie fu nespusă, căci avu fericirea de a vedea pe fiul său în viață, dar și mirarea îi fu mare, cînd îl văzu îmbrăcat într'o manta neagră *grănitărească*, și în mîna cu o pușcă militărească.

Simeon Peteanu trăește și astăzi, el este preot în comuna Nemes Jiu pe Someș aproape de Cluj. El ne-a povestit patimile sale în pribegie, din cari unele sunt și hazlii și interesante.

Eu însă nu le pot reproduce de amănuntul și cu exactitate, numai el ar putea să dea toate detaliurile rătăcirilor sale interesante și suferințelor ce a îndurat în lunaga sa pribegie.

El ar putea să spună și multe alte amănunte din viața sa petrecută în anii 1848—49, pe cari eu nu le cunosc și parte le voiu fi scăpat din vedere.

În aceste amintiri am expus tot ce mi-am adus aminte, din acei ani de tristă

memorie, și fiind-că prefectul Florea Mikaș, n'a făcut nici un raport despre operațiunile sale, și la moarte să dea asemenea nu s'a găsit nimic scris, am crezut că este bine să dau publicității cel puțin aceste neînsemnate notițe despre mișcările sale și a glotașilor, ce au operat alături cu Urban spre Cluj și spre partea nordică a Transilvaniei.

Afară de aceasta istoricul faptelor ce s'au petrecut în comuna Fejurd, și în familia mea, la cari am asistat, și în mare parte s'au desfășurat înaintea ochilor mei poate să reverse o rază de lumină asupra teroarei ce s'a exercitat de revoluționarii unguri prin toate comunele locuite de Români.

D. F. Caian.

Profesor, Focșani.

URA CONTRA UNGURILOR

«*Budapesti Hirlap*» dela 27 Maiu, publică din Viena o corespondență în care se găsesc unele expuneri privitoare la reînnoirea pactului economic și peste tot despre poziția de drept public între Austria și Ungaria, pentru cari expuneri «*Magyarország*» îl califică pe confratele său de «trădător de patrie» ori «nebu.» De oare-ce polemica aceasta și subiectul ei merită să fie tratate mai pe larg, vom da aici numai unele constatări și mărturisiri ale corespondentului din Viena cari nu cer comentarii și lămuriri. Iată ce scrie între altele :

«*Încă cu trei ani înainte de aceasta, cînd burghezii băștinași de aici se întorceau seara acasă din cluburile lor de partid, își spuneau la oaltă cu însuflețire, că «nu va fi reînnoire a pactului» și «o să pornim contra lor...»*

«*Ar greși cel ce ar crede, că numai antisemiții împărtășesc aceste păreri. Dela Bodenbach (oraș la granița Boemiei și Saxoniei) pînă la Triest și dela Bruck pînă la Feldkirch se înțeleg perfect într'un lucru, anume: în ura contra Ungurului...»*

«*Thun îi va duce, zice corespondentul, pe toți cu puteri unite la luptă...*

«*Brutarul ea și consilierul de Curte, bogatul ea și săraucul, familii din oraș de aici*

ea și cele din provincie, de o potrivă își creșteră copiii în ura contra Maghiarilor. Asta nu e frază, ci fapt.»

Ceva mai la vale, vorbind despre greșelile săvârșite de guvernele ungurești, zice :

«In Ungaria tot de odată se încheagă înclinarea centralistică «liberală»; Wekerle a introdus căsătoria civilă, matricule de Stat, ea și cînd prin acestea s'ar putea făuri o națiune maghiară unificată.»

Încă poate nu e totul pierdut, dacă cel puțin din cînd în cînd își dau seamă cît sunt de iubiți, de toți oamenii cinstiți și de toate popoarele cinstite.

ARDEALULUI

Srumos te-a mai împodobit
Părintele ceresc,
Ardealul nostru mi-l iubit,
Scump leagăn părintesc!

Mănoase cîmpuri, mîndre văi
In sînu-ți a întins,
C'un falnic brîu de munți stîncoși
Măreț mi-te-a încins.

In miezul tău de preț nespus
Ascuns'a mii comori,
Cu codri, munții 'ți-a 'mbrăcat,
Ș'a tale văi cu flori.

Și rîuri limpezi, viu cristal,
Din sînu-ți a pornit
Și 'ntr'ale lumii patru părți
Că dar le-a împărțit.

Și către ceruri te-a 'nălțat,
Stăpîn pe depărtări,
Cu fală 'n juru-ți să privești,
Tu țară între țări!

Și 'ncăpător mi-te-a croit,
De neamuri primitor,
Să dai sălaş și adăpost
Și hrană tuturor.

Să fii în lume, a voit,
Un cuib de fericiri,
Dovadă viie pe pămînt
De-a lui cerești iubiri.

Dar ah, prea sfîntă vrerea lui
Cum soartea o-a schimbat
Și cît amar și cît necaz
Mereu te-a cercetat!

Ah, cite veacuri pe-al tău plaiu
Mereu am suferit,
Și cît ai noștrii bieți strămoși
La sînu-ți au jelit!

De cite-ori al tău pămînt
Cu sînge au udat,
Seninu-ți cer de cite-ori
De lacrimi s'a 'norat!

De grea robie veacuri lungi
Să 'ndure le-a fost scris,
Și rare-ori un cer mai blînd
O clipă le-a surîs.

Dar ori și cît au suferit.
Ei nu te-au blestemat,
Ci zi de zi și an de an
Mai cald te-a 'mbrățișat.

Și dacă soarta 'n viitor
Tot chin ne-o rîndui,
O clipă nu vom înceta
Ca ei a te iubi.

Și 'ntemnițări și schîngiuiri
Și noi vom îndura,
Dar nici-cînd nu ne-om deslipi
De sfîntă glia ta.

Și cel din urmă-al nostru gînd
Spre tine-o fi țintit,
Ardealul nostru, leagăn scump,
Dar mult nenorocit!

Brașov, Maiu 1898.
(Din «Gaz. Trans.») Andrei Birseanu.

CONFERINȚA D-LUI JULES BRUN

Iată un resumat al frumoasei conferințe, asupra Ardealului, ținută de D. Jules Brun la 17 Maiu, la Paris în Sala Societății de Geografie din Franța.

La Români, ca și la Italieni, înaintea realizării unității lor, idea de patrie presintă particularitatea că ea se ridică de-asupra formelor politice.

În momentul de față teritoriul populat de Români este împărțit între patru coroane: Basarabia, aparține Rusiei, Bucovina Austriei, Transilvania sau Ardealul și Banatul Ungariei, cît despre Valachia și Moldova, aceste două principate s'au unit la 1859 pentru a nu forma decît un singur stat, care a devenit la 1881 Regatul României, și a cărui prosperitate se afirmă prin faptul că procedează în momentul de față la conversiunea împrumuturilor în 4%.

Voi vorbi despre această operațiune altă dată, și în alt loc.

Să presupunem că ați asistat cu toții la conferința mea dela 15 Iunie trecut asupra României, sau că ați citit-o cel puțin în Buletinul Societății. În modul acesta nu mă voi expune a mă repeta, și după un interval de unsprezece luni, reiau firul cuvîntării mele.

Iată și resumatul părții curat geografice și pitorești a conferinței:

Transilvania nu ne este cunoscută în Franța decît prin cele două volume ale lui Gérando publicate în 1848, și prin călătoria lui Elisée Reclus în regiunea minelor din Transilvania occidentală (Tour du Monde). Este o țară occidentală mărginită la Est de pustele ungurești așezată în unghiul ascuțit ce-l formează în spre Nord Carpații români, o incatenare de munți formată prin cele două enorme șiruri proiectate unul în direcțiunea N—E, cel-lalt în direcțiunea S—E.

Două văi foarte mari traversează țara; valea Oltului, dela Nord la S. V. (un rîu care trece prin Carpați, udă Oltenia și se aruncă în Dunăre pe teritoriul român), și valea Mureșului, aproape paralelă cu cea d'intîiu, pînă mai jos de Alba-Iulia, după aceea întorcîndu-se înspre Vest și separînd cele două șiruri de munți de cari vorbii.

Acestea sunt trăsurile generale ale Transilvaniei, țară acoperită cu păduri întinse, țară unde se cresc vite numeroase, țară

unde se găsesc puține cereale, paradis al vîntătorului, unde se găsesc urși, lupi, mistreți, căprioare, cerbi, etc.

Aci se află unul din munții basaltici cei mai renumiți în Europa, *Detunata*. Sfîrșimaturile de prisme basaltice de la picioarele acestui munte îi explică numele.

Minele de aur ale Transilvaniei auură o mare importanță înainte de descoperirea Americii. Verespatak, pe romînește Roșia dă încă astăzi mai mult de 10 milioane de aur pe an.

Aci se găsesc filoane de quartz aurifer în geneză de porfir, o succesiune pitorească de puțuri, tuneluri și scări. Exploatarea se face prin mijloacele de procedare obicinuite în Transvaal.

Domnul Jules Brun susține cu mult spirit că a descoperit originea *lînei de aur*, în modul de exploatare al aurului întrebuintat de Țigani.

Ei aruncă pe piei de miel nisipul aurifer ce-l găsesc în riuri și apoi le dau foc; aurul rămîne amestecat în cenușe.

Regiunea sărei geme e coprinsă între valea Mureșului și valea Someșului, e restul unui golf din epoca terțiară.

Dacă toată pătura superficială a acestei regiuni ar putea să dispară, s'ar vedea o mare întindere de sare; aceasta reese cu deosebire la Paradi, unde se găsește un adevărat munte de sare curată, avînd 7 chilom. de ocol și întrecînd prin volumu-i celebrul munte de sare din Cavelona în Catalonia.

Afară de 800 de izvoare saline cunoscute, apele minerale sunt numeroase în Transilvania. Acidul carbonic iese chiar în formă de globule din cîte-va riuri; sunt chiar regiuni unde săpăturile trebuesc făcute cu multă precauțiune, de oare-ce lucrătorii riscă de a fi asficsiați.

Transilvania este o țară română, urmează oratorul, citînd cifre statistice relative la populațiunile Ardealului, și care dovedesc că elementul român e predominant.

Așa dar cetățenii din București și din Iași se simt frații celor trei milioane de Români pe cari egoistul statu-quo îi ține sub jugul maghiar. Nu voi vorbi astăzi de cât de acestea.

Și din partea lor, acei Români din Ardeal trăesc în comunitate de gândire și de aspirațiune cu Românii ciscarpatini; și ei sunt atenți la ori-ce sgomot ce se face dincolo de Carpați.

Permiteți-mi să vă dau un exemplu: cinci tinere fete din Ardeal au suferit închisoarea, pentru că au cutezat să poarte cocarda tricoloră română.

Ei bine dacă s'ar putea deschide inimile celor trei milioane de Români din Ardeal, s'ar găsi acelaș semn, aceleași culori sfinte.

Doamnelor și domnilor, mulți din d-stra au poate încă un prejudiciu în favoarea Ungurilor. Altă dată tribunii și poeții noștri exercitau sensibilitatea lor în profitul asupritorilor dela Pesta, cari azi au devenit asupritori, cari au fost în totdeauna asupritori.

Să vedem mai bine cum stau lucrurile; să nu uităm că Ungaria formează avangarda Triplei Alianțe, că ei sunt inimizii ireductibili ai amicilor noștri din Nord și că prin urmare n'ar putea de loc fi amicii noștri.

În contra Maghiarilor se ridică voci când plingătoare, când amenințătoare, în Ardeal; eu vă aduc un ecou.

Dar pentru a defini situațiunea actuală, trebuie să vă reamintesc trăsurile cele mai caracteristice ale acestei lupte dintre Români și Unguri al cărei teatru milenar este Ardealul.

Anul trecut am văzut colonia română a lui Traian stabilindu-se pe țărmul nordic al Dunării, unde se confunda în curînd cu rămășițele elementului autohton, dînd naștere unui popor neolatin. Cînd Roma se plecă sub greutatea propriei ei măririi, Aurelian întinzînd fruntaria imperiului pînă

la țărmul sudic al Dunării, lasă în urma lui numeroși coloni, cei mai săraci, cei mai robuști, cei mai legați de pămîntul lor, cei mai apți prin urmare de a funda o națiune; (nu *intelectualii* reușesc a face așa ceva).

Ei se închiseră în incinta munților, adăpostindu se în păduri și în stînci și lăsară pe barbari să treacă.

Acești *Daco-Români*, sau mai bine, să-i numim Români, nu prea făceau sgomot atunci și lumea îi uită.

Așa că Ungurii cred că au dreptul de a pretinde că ei au găsit Ardealul neocupat în secolul IX, de oare-ce la un semn al lui Aurelian, toți descendenții legionarilor lui Traian ar fi trecut Dunărea.

Istoria însă abundă în situațiuni analoge cari demonstrează neadevărul tesei maghiare.

Cînd în secolul al cincilea Galia fu părăsită de trupele române, Gallo-Romani nu rămaseră aci? Cînd mai tîrziu Franța trebui să părăsească Canada și Luisiana, oare colonii noștri urmară ei în retragerea lor pe soldații lui Ludovic al XV?

Dar erudițiunea maghiară s'a pus în serviciul sistemului politic care caută să continue opresiunea Românilor trans-alpini, ea face din ei niște pripășiți, cari ar fi apărut în țară, după ce fii lui Arpad — numele poetic al Ungurilor, o ocupaseră și ca atari ei n'au nici un drept de a se plînge de servitudinea ce sufer.

Ceea ce e însă sigur, este că istoria documentată găsește pe Românii din Ardeal, organizați în voievodate sau principate independente cînd Ungurii fac de o dată irupțiune din stepele asiatiche.

Aș zice chiar mai mult; partea occidentală a Carpaților este România propriu zisă. Valachia și Moldova, fondată una în 1290, cealaltă în 1348, nu sunt în realitate decît niște colonii ale ei.

Doamnelor și domnilor, n'aș voi să fiu

bănuir de a fi parțial. Pentru aceasta voi lua ca martor pe un istoric care este unul dintre membrii cei mai eminenți ai ministerului actual, d. Alfred Rambaud.

Conferențiarul citează trei pagini din prefața d-lui Xenopol (ediție franceză) și apoi urmează:

Istoricul căruia îi împrumut această lungă citațiune menționează încă pe Secui și pe Sași, pe lângă Unguri, printre națiunile privilegiate ale Ardealului.

Cei d'întii sunt resturile hordelor lui Atila stabiliți înainte de Unguri într'un colț al Transilvaniei; fiind de aceeași origină cu Ungurii, ei se arată credincioșii lor auxiliari.

Cît despre coloniile saxone, ele fură chemate și pornite aci de Regii Ungariei în a doua jumătate a secolului al XII-lea.

Aceștia le deteră o porțiune din teritoriul Ardealului, pe care'l posedau în urma cuceririi și unde Saxonii cari au consacrat și limba și obiceiurile lor, locuiesc încă astăzi.

Cea mai mare parte din acești coloni, ocupă regiunea meridională a Transilvaniei, adică valea Oltului inferior, pe cînd ceilalți se stabileau la extremitatea septentrională a țării, între Tisa și Somesul unul din principalii lui afluenți. Așa dar Saxonii, clienții Ungurilor și Secuii, cari aparțin aceleiași rase fine, așezate de-a lungul Carpaților, ale căror defileuri le păzeau, formau o linie de apărare pe fruntariile Bucovinei, Moldovei și Munteniei.

Această organizațiune pare a fi fost combinată de Unguri pentru a împiedica orice încercare de intervențiune a Românilor din valea Dunării în favoarea fraților lor din Transilvania.

La țară, în toate părțile, elementul român predomină. (Cît despre orașe, cari ca Klausenburg, Cluj pe românește, Kolosvar pe ungurește, Hermanstadt, Sibiu pe românește și Kronstadt, Brașov pe românește, faptul că numirea lor română e mai fre-

cuentă, dovedește încă în favoarea predominării elementului român).

În Ardeal noblețea autohtonă dispăru în decursul evului-mediu. Un mare număr de familii patriciane emigraseră în principatele dunărene; altele trecură la catolicism și fură admise în rîndurile învingătorilor.

Renumitul Ion Huniade, cu cari se mîndresc Ungurii, marele soldat al lui Christ, *Miles Christi* era Român neaoș.

Aș vrea să indic în treacăt, fără a insista mult, că vechea noastră diplomație francesă nu a ignorat luptele dintre rasele Imperiul Habsburgilor. Ludovic al XIV, căutînd ca și predecesorii sei mijloace de a neliniști și de a slăbi casa de Austria, întreține pe ascuns relațiunii cu Românii din Transilvania relațiuni cari ar putea forma un capitol curios al istoriei domniei acestui rege.

Da, Românii Ardeleni au fost un popor de țărani, un popor umilit, cărua legile îi interziceau să poarte vestminte de diferite culori și blană de preț, cai, și arme de tot felul, dar, nici o dată un popor resemnat, nici o dată un popor primind de bună voie șerbirea.

Oratorul vorbește despre obiceiurile țărănilor din Ardeal, arătînd cu cită noblețe practică ospitalitatea.

Românii din Ardeal avură ocaziunea de a manifesta maghiarilor sentimentelor ce ei le inspiră.

Această ocaziune se presintă în 1868 cînd toată Ungaria se ridică la vocea lui Kossuth pentru cauza libertății, a libertății maghiare numai, de oare-ce de libertatea Românilor, a Croaților, a Serbilor nu fu de loc vorbă. Din contra, li se lua chiar și puținul ce'l mai aveau prin substituțiunea limbei maghiare, propriei lor limbi, atît în viața politică cît și în școlii.

Aceste pretențiuni fură reu primite. Românii se ridicară în contra insurecțiunii

maghiare și adunându-se la Blaj în «Cîmpul Libertății» ei reînnoiră jurământul de credință către împarat și formulară din nou străvechiul lor program național.

Sunt numai două zile de cînd Românii din București au serbat a 50 a aniversare a adunării de la Blaj și numărul festival al ziarului apărut cu această ocaziune, — «Cîmpul Libertății», interesează pe toți acei pe cari îi mișcă soarta Ardelenilor.

La revendicările lor foarte moderate, Maghiarii, în 1848 le răspuseră prin această formulă: Unirea sau moartea.

Cîte-va luni mai tîrziu sîngele începea să curgă, și Ungurii începeau să vadă unde îi ducea egoismul lor — de oare-ce nici Austria, nici Rusia nu doborîră pe Maghiar în 1848, ci chiar naționalitățile vecine pe care le reținea sub jugul ce el însuși îl scuturasă.

Împăratul fu înteu recunoscător Românilor din Ardeal. Transilvania fu proclamată independentă și supusă numai casei suverane; o lege recunoscă întrebuințarea oficială a limbei române; clasele sociale pînă atunci desmoștenite fură chemate la viața publică printr'un regulament electoral mai larg și mai democratic.

Dar amenințările Maghiarilor anihilară efectele lealității națiunii romine și a le bună-voinței celui mai nenorocit și celui mai respectabil dintre suverani, și după Sadowa, Austria capitulă înaintea Maghiarilor.

De atunci axioma Imperiului: *Iustitia erga omnes nationes est fundamentum Austriae*, nu mai avu nici o însemnare. Ungurii puteau să începă opera lor de desnaționalizare a majorității popoarelor cari compun regatul lor poliglot.

Nu mai voi menționa legea naționalităților, lege ipocrită, lege neobservată în fapt, a cărei elasticitate duce la această formulă în gura Ungurilor: *Statui sunt eu*. Căci această lege a garanțiilor; nu garantează nimic Românilor din Ardeal.

Să vedem puțin cum înțeleg Maghiarii egalitatea cetățenilor în Stat.

În Transilvania nu regim electoral special, face ca censul să fie de nouă ori mai mare de cît în Ungaria și aceasta pentru a exclude clasa țeranilor, adică a Românilor.

Sunt comune de la 2 pînă la 3000 de locuitori în cari Românii nu au un singur elector, pe cînd pentru Maghiar, în virtutea unor vechi obiceiuri feudale, există sufragiul universal.

Nu voi mai vorbi de împărțirea arbitrară a circumscripțiunilor.

În 1887, ultimul an în care Românii iaș parte la alegerile legislative, un singur dintre candidații lor reuși, unul singur printre 417 deputați—pentru a represinta trei milioane de Români!

De atunci ei nu mai iaș parte la alegeri.

Ei bine, acesta nu este însă unul din cele mai însemnase subiecte de plîngere ale Românilor din Ardeal.

Atinși în interesele lor publice, ei sunt și mai atinși în interesele lor cu administrațiunea și cu justiția, în dreptul de a vorbi limba lor în inviolabilitatea nerespctată a căminului lor.

Voi da cîte-va exemple:

Afară de cîte-va agenți de rangul subaltern, *nu există funcționar român în Ardeal*. nici un prefect, nici un sub-prctect român. *În armată ei nu pot înainta de cît pînă la gradul de căpitan*. Ori-ce asociațiune, *ori-ce societate de ajutor mutual e interdisă Românilor*.

Dar toate silințele de desnaționalizare sunt cu deosebire îndreptate în contra limbei.

Știm însă că comunitatea de limbă stabilește legătura cea mai strînsă, cea mai intimă între cetățenii aceleiași patrie. Ea est și mai puternică de cît rasa.

A vorbi aceiași limbă, este a cugeta în acelaș fel, a simți în acelaș fel. Și cuce-

ritorii știu aceasta, ei cari se grăbesc să interdică popoarelor învinse întrebuintarea limbei materne.

Dar și aceste popoare știu că cât timp vor rămâne credincioase limbei lor, tot pot să mai aibă o speranță.

Limba maghiară este impusă tuturilor Românilor din Transilvania; țărănul e silit să o vorbească pentru a avea acces pe lângă agenții diferitelor slujbe ale Statului.

Și cu toate acestea, Românii încărcăți de impozite, întrețin prin contribuțiuni, 3700 de școli primare române, și mai multe licee, pentru care statul unghuresc nu cheltuiește nici un ban. Existența acestor școli în mijlocul atîtor piedice dovedește vitalitatea rasei române în Ardeal. Viitorul ei, de oare-ce pentru un popor, a și conserva limba, este a conserva cheia închisoarei lui.

În contra acestei rezistențe, Ungurii au recurs la următoarea manoperă ipocrită, la instituirea asilurilor de copii, pentru a supune maghiarizațiunii, de la etatea de 3 ani, pe toți copiii a căror educațiune n'ar fi destul de îngrijită în sinul familiei lor.

Dar arbitragiul administrațiunii se exercită asupra populațiunii rurale, care prin natura muncii ei, e silită să petreacă la cîmp cea mai mare parte a timpului.

În acel timp ziarele din București sunt interdise în Transilvania, mai rămîne încă presa română locală, supusă unei cauțiuni de 20,000 de franci, și suferind la fie-care moment cele mai riguroase condamnățiuni. Sunt redactori cari sufer închisoarea în acelaș loc cu hoții și pungășii. Nu pot destul insista asupra acestor fapte.

Nu voi face istoricul faimosului proces al *memorandului*, negațiune a dreptului de pețiune, înscris în legislațiunea ungară.

Era numai vorba de plîngerii, de revendicări legitime, expuse cu mult calm, cu multă demnitate, fără a se ataca de loc forța obligatoare a legii.

Ei bine, nu numai că suveranul refuză de sigur nu de bună voie, de a cunoaște memorandumul, dar încă membrii comitelului național tură condamnăți la o închisoare de 28 de ani.

Iată justiția maghiară.

Mare fu emoțiunea produsă în lumea civilisată, de această barbară sentință.

D-voastră n'ați uitat de sigur; sunt abia patru ani de atunci.

Și acum, viu eu aci ca să pledez cauza unor revoluționari, unor revoltați? De sigur, nu.

Românii din Ardeal nu fac iredentism ca Italienii din Triest și din Trentin.

Ei nu urmăresc acum unirea lor cu frații din România independentă. Ei nu amenință pe Impărat, ca Ungurii de altă dată, de a se separa de monarhia austriacă, dacă nu se dă dreptate revendicărilor lor legitime; ei nu fac apel la insurecțiune, ei nu cer ajutorul străinilor. Dacă ei nu voesc a fi absorbiți de Unguri, ei pretind totuși să rămînă prea credincioși supuși ai M. S. Apostolice Impăratul Austriei și Rege al Ungariei, ortodoxi uniți sau neuniți, acești Români merg mină în mină; clerul lor este de asemenea foarte patriot, dar ei nu voesc să fie persecutați de către Evreii din Pesta.

De sigur drapelul care filfie la București ar fi destul de larg pentru a adăposti sub el cele 12 milioane de Români; dar chiar acolo la București nimeni nu se gîndește acum la așa ceva.

Liga Culturală Română, care inspiră atîta temere Maghiarilor, nu amintește însă nimic carbonarismul; ea lucrează pe față și ea nu urmărește decît conservarea și desvoltarea limbei române care servește drept trăsură de unire acelor 12 milioane de indivizi împărțiți între patru coroane; nici un partid din regat nu se desintere-sează de soarta Românilor de dincolo căci acest partid și-ar atrage imediat reprobațiunea publică.

În opozițiune, liberalii sau conservatorii, vorbesc și lucrează cu mai multă libertate; cînd sunt la putere li se impune mai multă măsură. Și totuși pe timpul cînd era în opozițiune, d. D. Sturdza, actualul prim ministru al Regelui Carol zicea: «După mine iredenta română este o invențiune a inamicilor națiunii noastre. Inimicii rasei române zic și scriu neconținut că chestiunea națională a fost inventată în regatul României, că ea nu e decît o manifestațiune a grandomaniei noastre, căci noi nu ne mulțumim cu teritoriul ce ni l'a dat Dumnezeu, dar voim să ne mai lărgim fruntariile. Nimic mai fals. Chestiunea națională nu s'a născut în România. Ea nu a luat naștere nici la noi, nici la frații noștri de dincolo. Ea a fost concepută prin injuștiție, prin nedreptate.

Ea s'a născut acolo unde s'a suprimat dreptatea.»

Doamnelor și domnilor, sper că veți a corda Românilor din Ardeal mai mult de cît o atențiune trecătoare.

Chiar platonice, vai! simpatia d-stră îi va întări, le va mări curagiul. Și apoi dacă le-am refusa-o, am nega prin aceasta toate aspirațiunile generoase, toate tradițiunile cavaleresti ale rasei noastre. Mai mult de cît ori ce alt popor, Franța trebuie să protesteze în contra axiomei barbare: Forța învinge dreptul. Franța a avut rolul de tutoare, de emancipatoare față cu fracțiunea de Români pe cari invasiunile și cuceririle îi puseseră sub jugul otoman.

Mai greu poate este jugul maghiar care apasă Ardealul, una din țările cele mai frumoase și cele mai bogate și pe care descendenților hordelor lui Atila l'au făcut aproape de nelocuit celor trei milioane de Români. Ei bine dacă este o opiniune publică în Europa, trebuie ca acea opiniune să condamne despotismul maghiar și adresîndu-mă și d-stră, rămîn în domeniul unei conferințe geografice, de oare-ce geografia

politică este una din ramurile științei pe care o cultivați aci.

ZIUA DE 3 MAIU LA VIRTEȘCOI

Duminecă 3/15 Maiu 1898, toți membrii și alte persoane ce au luat cunoștință la timp de acea serbare, prin trimiterea și afișarea a mai multor exemplare de Programă în cercul secțiunii Virteșcoiu, jud. R.-Sărat, s'au adunat în școala acelei comuni la orele 9 a. m. Unele din persoane venite ca asistenți cu ocaziunea acestei serbări, înțelegînd scopul urmărit de Ligă, și-au exprimat dorința d'a fi scrise ca membri ai acestei secțiuni oferind și cotisațiuni; — biroul imediat a procedat la înscriere, eliberîndu-le cărțile de membri și chitanțele pentru plata cotisației.

După ce s'au distribuit cocarde tuturor membrilor, la orele 10 a. m. am pornit la biserica «Cuvioasa Paraschiva» din această comună, spre a se face oficierea sfințirii Drapelului și slujirea Parastasului.

Plecarea convoiului, a fost în ordinea următoare: În frunte muzica instrumentală angajată în adins și elevii școlaei, cîntînd marșul național 1848 și al Ligii; în urma acestora Drapelul Secțiunii acoperit, purtat de junele Constantin M. Gugulide casierul Secțiunii, avînd în juru-i comitetul executiv și pe cei-lalți membri, secondăți de un numeros public.

La biserică, s'a procedat mai întîiu la sfințirea Drapelului, care a fost desvelit cînd preotul urma să boteze cu apă sfințită, și apoi s'a oficiat slujba «Parastasului».

După terminarea acestor servicii, preotul Ștefan Georgescu parohul comunei Virteșcoiu, a cetit rugăciunea d-rului V. Lucaciu, care a fost ascultată cu multă religiozitate de tot publicul.

Dela biserică tot în ordinea sus arătată, întregul convoiu s'a înapoiat la școală. — Aci s'a început discursurile sub președința d-lui A. Staver.

Cel întîiu care a vorbit fu d-l A. Staver președintele secțiunii; dînsul a arătat că serbarea zilei de 3 Maiu pentru Virteșcoiu are un îndoit scop; I sfințirea Drapelului Secțiunii, și al II-lea aniversarea ei.

A spus ce este Drapelul, se importanță și ce rol are.

Invită apoi pe toți cîți i-a jurat credință să lucreze într'un gînd și cu, inimă curată spre rea-

lisarea marelui ideal: «Unitatea tuturor Românilor».

Trecînd la al II-lea subiect, arată în scurt uriaşa mişcare a Românilor de peste Carpați 1848 pentru cîştigarea drepturilor lor naționale și sociale, arată cum din această pricină mulți din acei cari au luat parte la acea mişcare, au fost torturați în modul cel mai oribil. — Arată cum și astăzi sunt persecutați și numai pot serba cel puțin o amintire istorică, spune apoi că nouă nimenea nu ne poate tăgădui acest drept național, trage atențiunea că în acea zi s'a ridicat rugăciuni și s'a făcut mari întruniri în toată țara; gîndindu ne la viitor să ne întărim virtuțile, lucrînd cu toții pentru realizarea idealului urmărit de Ligă.

După d-sa, vorbește d-l *Constantin Fotin* secretarul Ligii. În discursul său arată clar mişcarea Românilor dela 1748; pe cea dela 1848, enumeră numele căpeteniilor ale acelor mișcări naționale, arată modul de luptă a acestor eroi. Cu un cuvînt prin cuvîntarea sa plină de entuziasm și pronunțată cu un ton energetic, făcea publicul de a fi atît de atent, domnind în salăo tăcere mormîntală.

Mai vorbește Preotul Ștefan Georgescu, arătînd violența și brutalitatea nelegiuitorilor Unguri în contra fraților noștri Români, invită lumea să compătimizească pentru ei, dîndu-și fie-care obolul său pentru ajutorul lor, astfel cu chipul acesta la un moment dat, să putem realiza emanciparea fraților noștri.

Terminîndu-se discursurile se ridică ședința anunțîndu-se conform programei săvîrșirea pelerinajului la punctul Titila loc istoric, unde urma să se servească un prînz.

Plecarea publicului a fost în ordinea arătată mai sus, manifestînd, iar elevii și muzica cîntau marșul 1848. În treacăt ne-am oprit în piața comunei, ajungînd la locul sorocit masa era aranjată, și toți de față și au luat locul destinat.

Persoanele cari servîră publicul cu o deosebită amabilitate au fost: D-na Anastasia Bolberitz, Săftica A. Staver, d-na Smaranda Lupescu și d-l C. C. Gîrnează, toți membri ai Secțiunii Virteșcoiu.

În timpul mesei s'au ridicat toasturi și s'a remarcat d-nii *Constantin Fotin*, *Preotul Ștefan Georgescu*, *A. Stavăr* și *N. Vasile Popa* institutorul și directorul școlii primare Odobești. În aceste momente de asociațiune și entuziasm, șapte din membrii Secțiunii, oferă din fondurile

lor personale, costul *Drapelului* Secțiunii ce filfia d'asupra mesenilor, cei cari au făcut ofrande sunt: d-nii Mihalache Gugulide, Apostu Neculaide, Dumitrache Gheoni, Gherasim Vasiliade, Dumitrie Eustațiu, Neculae Racolțea și Mihalea Hristea.

De asemenea s'a oferit gratis lucrul *Drapelului*, executat de d-nii: Nicu Hristofor ca desenator, Anastasia Bolberitz, Săftica A. Stavăr și d-rele Ruxandra Gr. Matei, Evghenia Petrov, Aneta Paraschive cu și Evghenia G. Țenescu, membri.

D-l A. Staver Președintele Secțiunii mulțumește tuturor acestora și îndeamnă ca pe viitor să mai facă ofrande de asemenea natură.

Ridicîndu-se masa, se joacă mai multe jocuri naționale. La orele 6 p. m., pornirea dela acest loc admirabil se face iarăși în ordine; ajungînd în strada principală se începe manifestarea.

La punctul Gherasim Vasilat, Dumitru Mărgărit și Mihalache Gugulide precum și în piața comunei, se țin discursuri fulgerătoare de d-nu *Constantin Fotin*.

În piața comunei erau adunați sute de oameni; în discursurile rostite de d-l Fotin, a fost desîntrerupt și la frase potrivite de către doi Vrînceni prin următoarele versuri: «Și ori și cît Român voi fi, nu mă tem că voi peri.» «Român verde ca stejarul rîzi de dușman și de moarte» și altele.

În fine manifestarea se termină aci prin jocuri naționale la care participa toată lumea adunată.

La orele 7 1/2 p. m., membrii Secțiunii pleacă în cîntecul muzicii, îndreptîndu-se la reședința Secțiunii, școala comunei, casa de locuință a Președintelui, traversînd, convoiul a fost de o dată poprit în dreptul casei d-lui C. Fotin, unde preotul *Ștefan Georgescu* a ținut un nou discurs, care fiind continuat și finit de d-l *Constantin Fotin*, între altele zice: «În unire stă puterea» așa dar, invită muzica să cînte Hora Unirei, jucîndu-se de membrii Secțiunii.

Ajungînd la școală, s'a depus *Drapelul* în casa de locuință a d-lui A. Staver, iar muzica întonează *Imnul Regal român*.

La orele 8 1/2 membrii plecînd pe la casele lor, duc cu dîșii o frumoasă și neuitată amintire, cugetînd a-și depune fie-care un viu interes pentru prosperarea Ligii, Secțiunea Virteșcoiu.

Din toate acestea se vede reușita acelei serbări, producînd o mare înriurire în masa popoului rural, cu care ocaziune luînd cunoștință de scopul, istoricul faptelor petrecute la 1784

și 1848 și de rezultatul ce a urmat asistenței și-au exprimat dorința că se vor înscri în Secțiunea Ligii, hotărâți a lupta în jurul Drapelului acestei Secțiuni.

Nu scăpăm din vedere a nota, că Drapelul Secțiunii nu costă mai puțin ca suma de lei 400.

Opinînd tot cu această ocasiune că bine ar fi să existe un comitet destoinic pornit de la centru, care cutreerînd prin sate, să pregătească spiritele pentru înființări de Secțiuni de Ligă în comunele rurale.

Astăzi, lumină în comunele rurale există, patriotism nu mai puțin; lipsește însă spiritul de *inițiativă*.

Terminăm de astă-dată, rugînd cu respect pe d-l Președinte al Ligii Centrale București, să bine-voiască ca această dare de seamă despre serbarea zilei de 3/15 Maiu săvîrșită în această comună să fie dată publicității prin mai multe ziare cotidiene și reviste, astfel că citind și alții, să ne imiteze în asemenea fapte de interes național.

Președinte *A. Staver*.

SILNICIA MAGHIARIZARII

Tribuna primește din Alba Iulia următoarea telegramă revoltătoare:

Nu vă pot scrie cît de brutal se poartă cu lucrătorii români, șeful gării de aici, neo-maghiarul *Bogdanovici*. El silește pe toți bieții lucrători de aici, ca de frică să-și lepede numele românesc.

Intr'una din zilele trecute chemă pe toți lucrătorii nemaghiari la el și le zise, că *trebuie să fie maghiari, pentru că lucrează între maghiari*.

Bogdanovici intimidă pe toți oamenii, că nu vor mai căpăta de lucru, dacă nu vor *jura că se maghiarizează*.

Le-a și propus nume ungurești, fie căruia. De pildă:

Ioan Muntean, om sărac, cu 6 copii, i-a zis, că trebuie să fie: *Szabó János*.

Iosif Igrîșanu, din com. Limba, să fie *Egresi József*.

Nicolae Sârdean, *Sárdi Miklos*.

N. Muntean, din Ciugudiu, în *Molnár*.

Mergînd acasă spus-au bieții oameni necăjiți femeilor lor, ce-i așteaptă. Dar femeile, mai tari în credință au zis către

bărbați, că mai bine să se lipsească de lucru de cît să-și lepede numele străbun.

Oamenii au spus apoi șefului Bogdanovici (?) că nu primesc numele ungurești.

Știe Dumnezeu ce va fi de bieții oameni.

DISCURSUL BAR. WASSILCO

Ziarele ungurești sunt foarte înviersunate, că Baronul Wassilco, Român din Bucovina, a ridicat chestiunea română în Delegațiunea austriacă. Furia bîntuește cu atît mai îngrozitor în presa maghiară, cu cît Maghiarii se știu cu musca pe căciulă. Ș'apoi tăcerea cancelarului *Goluchowski*! Să nu sară nici măcar acesta din urmă în ajutorul Ungurilor!

E deci de înțeles că șoviniștii de la fițuicele maghiare stau să-și iasă din piele.

Pentru noi, discursul D-lui Wassilco are o netăgăduită importanță: el aduce aminte cercurilor austriace că prea s'a lăsat friu liber veleităților ungurești și că ar fi în sîrșit timpul să se îndrepteze ceea-ce s'a stricat la 1867.

În ori-ce caz fapt, că acest discurs atît de cumpănit și de patriotic a făcut impresie în cercurile politice, și Baronul Wassilco merită recunoștința noastră a tuturor.

Rumänische Chronik

Die fünfzigste Jahreswende der grossen nationalen Volksversammlung vom Jahre 1848 der Siebenbürger Rumänen wurde hier, in Rumänien, als ein Nationalfest begangen.

Die Siebenbürger Rumänen konnten diesen Tag nicht feiern, denn sie leben unter einem Rassen-Despotismus. Sie wollten am 15. Mai in Blasendorf auf dem im Jahre 1848 «*Campul Libertatii*» getauften Felde eine grosse Volksversammlung abhalten, um das Andenken ihrer im Revolutions-Jahr berühmt gewordenen Männer zu ehren. Die magyarische Regierung jedoch, die vor jeder Rumänen-

Versammlung zu zittern scheint, verbot von vornherein jedwede Versammlung und selbst die geplanten *Requiem*s für die im Jahre 1848 für «*Kaiser und Reich*» gefallenen Rumänen. Und, um diesem tyrantischen Verbot Achtung zu verschaffen, erfrechte sich die zu Budapest residierende *Rozsa-Sandor*-Regierung in allen rumänischen Städten Siebenbürgens und Ungarns Gendarmerie und Militär zu concentrieren. Ja, diese sogenannte «liberale» Regierung verstieg sich sogar zu einem selbst in Ungarn noch unerhörten Gewalt-Act, indem sie ihren Panduren und Gendarmen den Befehl erteilte, in die rumänischen Kirchen einzudringen, um Seelen-Messen für die rumänischen Märtyrer durch die Gewalt der Bayonette zu verhindern.

Unter solchen Umständen feierte die Bevölkerung *Rumäniens* den historischen Tag der Siebenbürger Brüder und diese allgemeine Feier kann als ein eclatanter Beweis für die unter *allen* Rumänen vorhandene nationale Solidarität angesehen werden.

Es giebt keine Stadt und keine Bevölkerungsklasse in Rumänien die nicht diesen Tag gefeiert hätte. Von allerorts wurden den transylvanischen Brüdern aufmunternde Telegramme abgesandt, und überall hat man den Entschluss gefasst, mit allen Mitteln gegen die magyarisatorische Banditen-Wirtschaft zu kämpfen. *Und man wird kämpfen!* Darauf können sich die magyarischen Henker verlassen!

INFORMAȚIUNI

Iată programul congresului Ligii de la 24—25 Maiu 1898:

Duminecă 24 Maiu, orele 9 dimineața:

1) Alocuțiunea președintelui comitetului central;

2) Raportul secretarului;

3) Raportul censorilor.

Orele 2 p. m.

1) Alegerea comitetului central;

2) Propuneri eventuale.

Luni 25 Maiu, continuarea discuțiunii în cas cînd nu s'ar termina.

Ședințele se vor ține în sala Ateneului.

*

În Paris s'a fundat un Ateneu franco român, cu scopul de a strînge cât mai mult legăturile de prietenie între cele două popoare, și mai ales a face cunoscute în Franța toate chestiunile care interesează neamul românesc de pretutindeni.

Acest Ateneu a fost înăugurat zilele acestea. Iată ce citim în ziarele franceze în privința acestei înăugurări.

* * *

Din *Figaro*, 28 Maiu st. n.:

Ateneul franco-român, fundat pentru a stabili o nouă legătură între cele două țări, a dat serbarea sa de înăugurare Joui seara în localul societății de geografie.

Din *Gaulois*, aceeași dată:

Incintătoare și elegantă serată artistică cu ocaziunea serbării de înăugurare a Ateneului franco-român, Joui seara, în sala societății de geografie.

Ateneul franco-român, care are de scop de a strînge legăturile intelectuale dintre Franța și România, este pus sub președinția de onoare a D-lui Gr. Ghica, ministrul României la Paris, și d. de Larivasse, de la Academia franceză, și sub președinția efectivă a d-lui Emile Picot, membru al Institutului, și a d-lui dr. Cantacuzino. Vice-președinți sunt d-nii Bacaloglu și André de Fouquieres.

În timpul seratei artistice, toată lumea a avut plăcerea să asculte și să aplaude frumoasa voce a d-nei de Nuovina, de la opera comică; pe d-soara Dufrene, pe d-soarele Mobillion, Mendès, Taine și Solacoglu, d. Enescu, strălucitul elev al lui Massenet; pe d. de Mar, d-nii Dhyss, Bacaloglu și poetul Jules Brun, și pe cîntăreții capeli române cari au fermecat auditorul.

*

A apărut o importantă scriere economică a distinsului nostru naționalist d. *George Moroianu*. Lucrarea poartă titlul «*La loi agraire de 1864 et l'état du paysan en Roumanie*» par *Georges Moroianu*, docteur en sciences politiques de l'Université de Tubingen, Stuttgart.

*

Din cauza incertitudinii timpului, serbările pe cari era să le dea **Liga Culturală** azi și mâine în Cișmigiu au fost **aminate pentru Duminecă 32 Maiu**.

*

Am primit la redacție: *Dr. Rudolf de Hering: Lupta pentru drept*, traducere de *Teodor V. Păcățian*. — Prețul 2 Lei.

Rocomandăm cititorilor noștri această bună traducție a importante scrieri a celebrului romanist Hering.